

2 Klimaatprofielen van jongeren:

Sweet sixteens & klimaatonverschilligen

Een praktische kijkwijzer voor leerkrachten

Inleiding

Deze profielen zijn gebaseerd op het onderzoek [Jongeren, communicatie & klimaat](#) uit 2022, uitgevoerd in opdracht van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO), bij jongeren van 15 tot 24 jaar. Het rapport onderscheidt **zeven** elkaar uitsluitende profielen van jongeren, niet om hen in een hokje te plaatsen, maar om gepersonaliseerde oplossingen voor te stellen op basis van hun verschillende praktijken en waarden. In deze pdf focussen we op **twee profielen** die je **vaker in het secundair onderwijs** kunt **tegenkomen**: de **Sweet Sixteens** en de **klimaatonverschilligen**. In je klas zal je deze profielen natuurlijk niet altijd 'puur' terugvinden: leerlingen kunnen kenmerken van verschillende profielen combineren, sommige kenmerken herkennen en andere niet, en verschillende profielen kunnen naast elkaar in één klas zitten. Dit document wil daarom vooral een houvast bieden om achter een **'oh nee, niet weer het klimaat'** andere behoeften te zien en te herkennen: wat speelt er bij deze leerling, en wat kan helpen om opnieuw aan te haken?

Deze twee profielen laten zien hoe verschillend jongeren klimaatverandering kunnen beleven, begrijpen en benaderen en wat ze nodig hebben om terug aan te haken.

MAAR: Dit profiel is geen stappenplan voor je leerling.

*Niet elke leerling met deze kenmerken heeft dezelfde behoeften. Gebruik het profiel als een **bril** om je leerlingen beter te begrijpen en als **vertrekpunt** om je eigen les kritisch te bekijken.*

De Sweet sixteens:

Ongeïnformeerd - ongeïnteresseerd

Herken je deze leerling?

Wie zijn ze?

- Jongste groep in het onderzoek, 15–16 jaar.
- Wonen vaker in kleinere steden (<900 inwoners).
- Overwegend doorstroomfinaliteit

Klimaatbetrokkenheid en engagement

- Lage betrokkenheid: Weinig gesprekken over klimaat thuis of met vrienden
- Laag engagement: weinig individuele acties
- Maar een meerderheid vindt wel dat ze op individueel niveau een rol te spelen hebben in de ecologische transitie

Mening en kennis over klimaatverandering

- Denken dat klimaatverandering niet overdreven wordt, maar voelen weinig urgentie
- Denken dat klimaatverandering kan worden gestopt
- Beperkte kennis: minder begrip van termen zoals ecologische voetafdruk of effect CO₂-uitstoot

Emoties en zorgen

- eerder optimistisch over toekomst:
 - geloven vaker dat hun leven later beter zal zijn dan dat van hun ouders
- Weinig echte bezorgdheid
 - ondanks dat ze erkennen dat de klimaatverandering hun levensstijl zal beïnvloeden

Communicatie

- verwachten originaliteit

- Sterke voorkeur voor online video: TikTok, YouTube, korte clips.
- Vinden dat sociale media niet per se meer nepnieuws bevatten
- Minder interesse in:
 - lange uitlegvideo's
 - tv-programma's
 - wetenschappelijke grafieken
 - traditionele persartikelen
- houden minder rekening met de mening van deskundigen in hun denken of het vormen van hun mening
- Schokkende beelden raken hen sterker dan andere groepen

Wat geven de jongeren zelf aan nodig te hebben?

De onderstaande aandachtspunten zijn voornamelijk gebaseerd op wat jongeren binnen dit onderzoek zelf aangeven nodig te hebben.

1. Meer klimaat op school - maar concreet en begrijpelijk

- voelen zich vaker **onvoldoende geïnformeerd**
- willen op **korte**, duidelijke manier **inzicht** krijgen in
 - **oorzaken**
 - **gevolgen**: hier en nu en ver en later in de toekomst
 - **stelsystemen**: hoe oorzaken en gevolgen op elkaar inwerken
 - Mogelijke **oplossingen**: op korte en lange termijn
- via **conferenties, video's, sensibiliserende activiteiten** die tonen dat het onderwerp niet zo ingewikkeld is en dat kleine acties een verschil kunnen maken

"Ik zou graag willen dat er op school veel meer over wordt gesproken..."

2. Handelingsperspectief: laat hen ontdekken wat ze zelf kunnen doen

- **waarom?**
 - denken dat ze **minder weten** over hoe de klimaatverandering moet worden **bestreden**
 - vinden dat ze op **individueel niveau een rol** te spelen hebben in de ecologische transitie
 - willen de **impact** van hun acties zien, niet alleen de schokkende beelden van gevolgen van klimaatverandering
- willen **begrijpen**:

- Wat kan ik doen? - **demonstraties** van mogelijke acties op hun eigen niveau = die ze zelf kunnen uitvoeren
- Uitleggen **waarom** een bepaalde actie nodig is.
- Waarom helpt dat? Uitleggen of laten **onderzoeken** waarom een bepaalde **actie nodig** is en welke positieve gevolgen dit zou kunnen hebben
- Wat is het resultaat? - wat is de **impact** van die actie? wat maakt het uit?

“Ik zou graag willen weten wat voor impact één van mijn acties kan hebben...”

3. Popularisering van informatie

- Geen jargon
- **Spreektaal** en duidelijke visuals
- Geen ingewikkelde woorden of te specifieke vaktaal
- Meer **spreektaal** en duidelijke uitleg

“Ik vind dat deskundigen op televisie veel te veel aan het woord komen en in zeer specifieke termen uitleg geven die veel mensen niet kunnen begrijpen. Ik denk dat we meer spreektaal moeten gebruiken en er veel meer over moeten praten.”

4. Visuele, korte content

- TikTok, YouTube Shorts, Insta Reels.
- Korte video's, diagrammen, visuele hulpmiddelen.
- Geen lange praatvideo's.

“Ik vervel me als ik naar een filmpje van 1 uur kijk met mensen die alleen maar praten. Ik zie liever kortere video's die voldoende zeggen zonder al te complex te zijn.”

Van persona naar impactvolle klimaateducatie

Deze persona laat zien:

weinig kennis, weinig betrokkenheid, weinig vertrouwen en weinig initiatief.

Een klassieke reactie kan zijn: urgentie verhogen

- meer informatie geven
- meer feiten geven
- meer oorzaken en gevolgen uitleggen
- proberen te overtuigen

Meer kennis alleen zet jongeren niet in beweging — het kan zelfs verlamrend werken.

Meer kennis leidt niet automatisch tot meer actie. Wanneer je uitsluitend inzet op het vergroten van inzicht in oorzaken en gevolgen van klimaatverandering, bereik je vaak het tegenovergestelde: jongeren ervaren meer **angst**, **schuldgevoelens** en **machteloosheid**, wat hun **handelingsbereidheid verlaagt**. Angst en schuldgevoel verlamt meer dan dat het aanzet tot actie. Een gevoel van **machteloosheid** lijkt zelfs een van de belangrijkste remmen op actie.

Aandachtspunt: Ze hebben niet alleen kennis nodig, maar vooral het vertrouwen dat hun eigen acties ertoe doen.

Deze leerlingen missen zowel voldoende kennis als het geloof dat hun persoonlijke handelen impact heeft. Wie hen **concrete handelingsperspectieven** biedt **én** laat zien welke **zichtbare effecten** hun acties kunnen hebben, vergroot hun betrokkenheid aanzienlijk.

De wetenschappelijke inzichten uit [Klimaateducatie met impact](#) benadrukken onder meer het belang van een **holistische en actiegerichte aanpak**, waarin kennis, vaardigheden en attitudes samenkomen. Ook de **leef- en leerwereld van leerlingen**, **actieve werkvormen** en **competenties** spelen een rol.

Disclaimer: Deze onderstaande elementen kunnen verspreid over het schooljaar en over verschillende vakken aan bod komen. Welke competenties en werkvormen je inzet, hangt steeds af van je minimumdoelen/eindtermen, je vak, je leerlingen en de context.

Begin bij wat er al is: voorkennis

Begin niet zomaar met méér informatie.

Deze groep geeft aan zich onvoldoende geïnformeerd te voelen en heeft minder kennis van bepaalde klimaatbegrippen.

Dus vóór je nieuwe kennis aanbiedt: **Wat weten mijn leerlingen al over dit onderwerp?**

Laat voorkennis zichtbaar worden en bouw daarop verder.

Dit sluit aan bij de eerste bouwsteen van **Wijze Lessen: voorkennis activeren**.

Koppel nieuwe kennis aan de leefwereld

Ga vervolgens na: **Welke oorzaken en gevolgen zijn relevant voor deze leerlingen?**

Vertrek vanuit de **minimumdoelen/eindtermen** die je sowieso moet behandelen en verbind die met een concrete context.

Bijvoorbeeld niet alleen: *Wat zijn de oorzaken van klimaatverandering?*

Maar ook:

- **Wat betekent dit hier en nu?**
- **Wat kan dit later betekenen?**
- **Wat betekent dit dichtbij en verder weg?**

Zo wordt nieuwe kennis niet iets abstracts, maar krijgt ze **betekenis** binnen de leefwereld van leerlingen.

Tip: [KLIMAX](#): de tool vertrekt expliciet vanuit thema's uit de leefwereld van leerlingen en koppelt die aan klimaatinhouden.

Geef een gemeenschappelijk duurzaamheidskader

Laat leerlingen kennismaken met bijvoorbeeld het **donutmodel en/of de SDG's**.

Eerst begrijpen: **Binnen welke sociale en ecologische grenzen willen we leven?**

- Wat zijn de sociale minimumvoorwaarden?
- Wat zijn de ecologische grenzen?
- Wat betekent het om binnen die grenzen te blijven?
- Waar bevinden we ons vandaag?

Dit geeft leerlingen een **gemeenschappelijk referentiekader**. Dit kader wordt vervolgens de **bril waarmee ze naar het vraagstuk en oorzaken en gevolgen kijken**.

Tip: Donutmodel is voor mij het sterkst en het meest visueel. [Broederlijk Delen](#) heeft hier zeer sterk didactisch materiaal rond.

Ga van losse feiten naar verbanden

Niet alleen: oorzaak → gevolg

Maar: **Hoe hangen oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen met elkaar samen?**
([systeemdenken](#))

Je kunt leerlingen bijvoorbeeld laten onderzoeken:

- **Wat beïnvloedt wat?**
- **Waar ontstaan gevolgen?**
- **Welke gevolgen versterken elkaar?**
- **Waar kunnen we ingrijpen?**

Tip: [systeemdenken-werkvormen](#) voor alle leeftijden

Leer leerlingen kritisch omgaan met informatie

Waarom?

- omdat ze relatief veel via online videoplatformen/sociale media met informatie in aanraking komen en deskundigen minder zwaar laten doorwegen

Dus niet alleen: "Geef betrouwbare informatie."

Maar: Leer leerlingen onderzoeken welke informatie ze voor zich hebben.

- Wie zegt dit?
- Waar komt de informatie vandaan?
- Welke argumenten worden gebruikt?
- Is de informatie betrouwbaar?
- Welke bronnen worden aangehaald?

Tip: [mediawijs.be](#)

Gebruik toekomstdenken

Waarom: deze jongeren zijn niet bijzonder pessimistisch. Ze geloven relatief vaak dat klimaatverandering nog kan worden gestopt en 81% verwacht dat hun leven later beter zal zijn dan dat van hun ouders. Dus je hoeft hun positieve toekomstbeeld niet noodzakelijk weg te nemen.

Je kunt het juist gebruiken: **"Als jij denkt dat jouw toekomst beter kan worden, hoe ziet die toekomst er dan uit?"**

En vervolgens: **"Welke toekomst willen we eigenlijk?"**

Daarmee ga je van: Wat is er mis?

Naar? **Welke toekomst vinden wij wenselijk?**

En daarna: Welke keuzes zijn nodig om daar te komen?

Waarom: Hier leg je al de brug naar [strategisch denken](#) en geef je handelingsperspectief. Je verhoogt hier ook meteen de betrokkenheid.

Tip: gebruik actieve werkvormen om te werken aan [toekomstdenken](#).

Van toekomstbeeld naar oplossingen

Wat kunnen we doen? Wat zijn de mogelijkheden? Wat is nodig om van vandaag naar die gewenste toekomst te gaan? (= [strategisch denken](#))

Laat leerlingen onderzoeken:

- Welke oplossingen worden naar voren geschoven? Of bestaan er?
- Welke oplossingen spreken jullie aan?
- Welke impact kunnen ze hebben?
- Welke oplossingen kunnen bijdragen aan de gewenste toekomst?
- Welke kunnen ze zelf onderzoeken of beïnvloeden?
- Welke kunnen jullie zelf uitvoeren of op jullie niveau ondernemen?

Dit sluit rechtstreeks aan bij wat deze jongeren zelf aangeven: Ze willen weten wat ze kunnen **doen**, **waarom** het werkt en **welke impact** hun actie heeft.

Tip: gebruik actieve werkvormen om te werken aan [strategisch denken](#) en [implementatie competentie](#) (actie ondernemen).

Van oplossingen naar actie

Welke actie kunnen we ondernemen om binnen die grenzen te blijven?

Laat leerlingen onderzoeken:

- **Wat kunnen we doen?**
- **Waarom zou het helpen?**
- **Welke impact kan het hebben?**
- **Welke actie heeft het meeste impact?**
- **Hoe kunnen we het daadwerkelijk uitvoeren?**

Tip: gebruik actieve werkvormen om te werken aan [strategisch denken](#) en [implementatie competentie](#) (actie ondernemen).

Wat houdt ons tegen?

Tot slot: **Wat maakt dat we wel of niet in actie komen?**

- Wat zie ik zelf zitten?

- Wat houdt mij tegen?
- Welke emoties spelen mee?
- Welke verschillen zijn er tussen ons?
- Hoe kunnen we daarmee omgaan?
- Wat kunnen we samen ondernemen?

Hier komt de **inter-/intrapersoonlijke competentie** in beeld.

Tip: gebruik [actieve werkvormen](#) om na te denken over hun standpunt en emoties ([intrapersoonlijke competentie](#)). Om hun inlevingsvermogen te oefenen en te luisteren naar anderen hun mening vind je hier actieve werkvormen: [interpersoonlijke competentie](#).

Reflectie

Na een actie:

- **Wat dacht je eerst?**
- **Wat hield je tegen?**
- **Wat heb je ontdekt?**
- **Wat zou je anders doen?**
- **Wat kunnen we als groep?**

Tip: gebruik [actieve werkvormen](#) om na te denken over hun standpunt en emoties ([intrapersoonlijke competentie](#)). Om hun inlevingsvermogen te oefenen en te luisteren naar anderen hun mening vind je hier actieve werkvormen: [interpersoonlijke competentie](#).

Van profiel naar les

Belangrijk: je hoeft (en is ook onmogelijk!) dit niet allemaal in één les te doen. Deze aandachtspunten kunnen verspreid over het schooljaar en over verschillende vakken aan bod komen. Niet elke leerkracht kan of moet alle punten opnemen. Vertrek altijd vanuit je eigen eindtermen. In een vakoverschrijdend project of projectweek kun je verschillende elementen samenbrengen.

Start bij wat je leerling al weet

- ☐ check eerst welke voorkennis mijn leerlingen hebben.
- ☐ maak zichtbaar wat ze al weten, denken of begrijpen.
- ☐ bouw nieuwe kennis daarop verder.

Verbind klimaat met hun leefwereld

- ☐ koppel oorzaken en gevolgen aan een context die voor je leerlingen betekenisvol is.
- ☐ vertrek vanuit de minimumdoelen/eindtermen die je moet behandelen.

- ☐ maak waar mogelijk de verbinding met **hier en nu** én **later en verder weg**.
- ☐ help leerlingen begrijpen wat klimaatverandering concreet betekent voor hun leefwereld.

Gebruik systeemdenken

- ☐ Ik laat leerlingen niet alleen losse oorzaken en gevolgen leren, maar onderzoeken **hoe ze met elkaar samenhangen**.
- ☐ Ik laat hen verbanden leggen tussen verschillende factoren.
- ☐ Ik gebruik hiervoor actieve werkvormen, niet alleen uitleg.

Breng duurzaamheidskader(s) binnen

- ☐ Leerlingen maken kennis met een duurzaamheidskader, zoals de **SDG's of het donutmodel**.
- ☐ gebruik het kader om ook naar oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen te kijken.

Leer kritisch omgaan met informatie

- ☐ besteed aandacht aan de informatie die leerlingen over klimaat tegenkomen.
- ☐ laat hen nadenken over betrouwbaarheid, kwaliteit en objectiviteit van informatie.
- ☐ leer hen kritisch kijken naar verschillende informatiebronnen.

Ga van probleem naar toekomst

- ☐ blijf niet alleen bij wat er fout loopt of wat er dreigt te gebeuren.
- ☐ laat leerlingen nadenken over **welke toekomst zij willen**.
- ☐ laat hen onderzoeken hoe een toekomst eruit kan zien waarin we binnen de sociale en ecologische grenzen blijven.
- ☐ gebruik actieve werkvormen rond toekomstdenken.

Geef handelingsperspectief

- ☐ laat leerlingen onderzoeken welke oplossingen momenteel naar voren worden geschoven.
- ☐ laat hen nadenken over oplossingen die ook **op hun niveau** mogelijk zijn.
- ☐ Ze onderzoeken **waarom** een actie of oplossing werkt.
- ☐ Ze onderzoeken welke **impact** die kan hebben.
- ☐ Ze denken na over hoe ze die zelf kunnen implementeren.
- ☐ vraag niet alleen "Wat kunnen we doen?", maar ook "Wat houdt ons tegen?" en "Wat hebben we nodig?"

Maak ruimte voor waarden, emoties en samenwerking

- ☐ laat leerlingen hun eigen waarden en standpunten onderzoeken.
- ☐ laat verschillende waarden en perspectieven naast elkaar bestaan.
- ☐ Leerlingen krijgen ruimte om te bespreken wat ze zelf belangrijk vinden.
- ☐ laat hen nadenken over wat ze als klas of samen met anderen kunnen ondernemen.

De klimaatonverschilligen

Op zoek naar concreetheid

Herken je deze leerling?

Wie zijn ze?

- Vaak uit **minder bevoorrechte socio-economische context**
- Beschouwen het gezinsinkomen **minder vaak als voldoende**

Klimaatbetrokkenheid en engagement

- amper/geen individuele betrokkenheid, geen interesse, onverschillig en niet mee verbonden
- gebrek aan belangstelling en zelfs scepticisme
- Doen niets om hun ecologische voetafdruk te verkleinen
- Tonen weinig motivatie: zelfs beloning, advies, aanmoediging of zichtbare resultaten werken nauwelijks
- menen dat ze geen rol te spelen hebben in de ecologische transitie

Mening en kennis over klimaatverandering

- amper kennis over oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen, maar vinden dit ook geen probleem
- Minder begrip van de klimaatrisico's - **grote psychologische afstand** tot klimaatverandering
- Neutrale houding bij bijna alle klimaatvragen: ze hebben vaak *geen mening*
- Denken dat CO₂ weinig effect heeft op het klimaat
- Geven vaker aan dat de **ernst** van klimaatverandering wordt **overdreven**
- **denken vaker** dat klimaatverandering het resultaat is van de **natuurlijke evolutie van de planeet**

Emoties en zorgen

- Vaker gevoel van **machteloosheid**
- Vaker de indruk of een gevoel van **niet mee te tellen in de maatschappij** of van **uitsluiting**, ten aanzien van besluitvormingsprocessen of ten aanzien van de politieke macht in het algemeen

Communicatie

- Geen enkel informatiekanalen kan hen echt boeien of interesseert hen: ook niet TikTok, YouTube, Insta...
- **meningen** van vrienden, familie of leerkrachten hebben **nauwelijks invloed**
- deskundigen en hun jargon: te ingewikkeld en laat hen onverschillig
 - ze houden er geen rekening mee
- zekere mate van scepticisme en weinig vertrouwen: niet noodzakelijk over klimaatverandering, maar eerder over de informatie die circuleert: de kwaliteit ervan, de objectiviteit

Machteloosheid als mogelijke onderlaag

Bij jongeren uit minder bevoorrechte sociaal-economische milieus wordt in het onderzoek vaker een sterk gevoel van **machteloosheid** vastgesteld. In de focusgroepen kwam dit herhaaldelijk naar voren, vaak samen met een gevoel van algemene passiviteit. Sommige jongeren hebben het gevoel dat ze **niet meetellen in de samenleving** en dat er vanuit de politiek niet naar hen wordt geluisterd. Het onderzoek beschrijft ook een kloof in klimaatbetrokkenheid tussen jongeren uit minder en meer bevoorrechte milieus en tussen verschillende onderwijstrajecten. Een gevoel van **machteloosheid of gebrek aan zelfredzaamheid lijkt een van de belangrijkste remmen op actie**. Het onderzoek wijst er daarnaast op dat gebrek aan betrokkenheid kan samenhangen met een gevoel van uitsluiting van besluitvormingsprocessen of politieke macht. Dit is belangrijk om mee te nemen wanneer we kijken naar het profiel van de **klimaatonverschilligen**. Wat eruitziet als onverschilligheid, kan volgens het onderzoek dus ook samengaan met het gevoel weinig invloed te hebben.

Wat hebben ze nodig?

De onderstaande aandachtspunten zijn gebaseerd op de conclusies en aanbevelingen van de onderzoekers in het FRDO-onderzoek. Ze geven weer welke aanknopingspunten de onderzoekers naar voren schuiven voor deze groep.

1. Aandacht voor dringende, voelbare gevolgen

Deze leerling toont weinig betrokkenheid en heeft weinig kennis over oorzaken, gevolgen en oplossingen. Het rapport beveelt daarom aan om de **dringende en voelbare gevolgen van klimaatverandering** zichtbaar te maken.

Niet alleen abstracte cijfers of verre toekomstscenario's, maar ook:

- Begin bij hun **leefwereld** en maak het **concreet, dichtbij en tastbaar**:
 - wat verandert er in **hun leefomgeving**?

- o wat betekent klimaatverandering voor hun dagelijks leven?
 - o welke gevolgen zijn al merkbaar?
- welke **gevolgen** kunnen we nog **beïnvloeden**?

Doel: verbondenheid verhogen + psychologische afstand van het onderwerp verlagen: het thema wordt iets dat relevant en voelbaar wordt, in plaats van iets abstracts dat ver van hen afstaat.

2. Geef niet alleen het probleem, maar ook perspectief

Het rapport stelt een belangrijke nuance voor: hoewel de opwarming waarschijnlijk niet volledig omkeerbaar is, kunnen **de sociale gevolgen ervan nog steeds beheersbaar worden gemaakt**.

Voor deze groep is dat belangrijk.

Niet alleen: *“Dit is hoe ernstig het probleem is.”* Maar ook: **“Wat kunnen we nog beïnvloeden?”**

Dat geeft ruimte om opnieuw naar mogelijkheden en oplossingen te kijken.

3. Geef hen een actieve rol

Het rapport spreekt expliciet over **participatieve onderwijsmodules** en transversale aanpakken:

- Workshops, missies, spelvormen, participatieve opdrachten, ...
- = minder theoretische cursussen

Dus niet alleen **praten over klimaat**, maar hen iets laten **doen, onderzoeken, ervaren en bespreken**.

4. Popularisering van klimaatinfo

- Jargon en technische taal werken **niet**.
- Ze hebben **eenvoudige, begrijpelijke** uitleg nodig.
- Deskundigen moeten **helder en toegankelijk** communiceren.

5. Rechtstreekse aanspreking

- Het rapport beveelt aan om jongeren uit deze persona rechtstreeks aan te spreken en een debat op gang te brengen.
 - o In de onderwijspraktijk kun je daarom bewust nadenken over wie je voor de groep brengt en welke rolmodellen of stemmen voor jouw leerlingen herkenbaar en betekenisvol kunnen zijn.

6. Socioculturele initiatieven

- **Samenwerkingen** met en jeugdhuizen, jeugdbewegingen, AMO's...
 - o kunnen het onderwerp **laagdrempelig** maken en samen met deze leerlingen acties ondernemen

7. Neem scepticisme serieus

Deze groep heeft weinig vertrouwen in de informatie die circuleert en vindt informatie van deskundigen vaak te ingewikkeld.

Maak daarom zichtbaar en laat hen onderzoeken hoe (klimaat)kennis tot stand komt:

- Waar komt deze informatie vandaan?
- Hoe weten we dit?
- Wie onderzoekt dit?
- Hoe weet je of een bron betrouwbaar is?
- Wat maakt een boodschap objectief of niet?

Dus niet: **“Je moet experts gewoon geloven.”**

Maar: **“Leer jongeren hoe ze informatie kunnen beoordelen.”**

Het rapport noemt ook het **ontmaskeringsproces** en stelt voor om journalisten naar scholen te brengen om hun werkwijze en methodes uit te leggen.

- hoe media werken,
- hoe feiten worden gecheckt
- ...

Zet in op dialoog: laat hen twijfels, scepticisme en neutraliteit uitspreken.

- **Waarom:** helpt tegen scepticisme en wantrouwen.

Van persona naar impactvolle klimaateducatie

Deze persona laat zien: weinig kennis, weinig betrokkenheid, weinig vertrouwen en weinig initiatief.

- Daarbij komt een mogelijke belangrijke onderlaag naar voren: **een gevoel van machteloosheid en weinig invloed ervaren.**

Een klassieke reactie kan dan zijn:

- meer informatie geven → meer oorzaken en gevolgen uitleggen → de ernst benadrukken → proberen te overtuigen.

Meer kennis alleen zet jongeren niet automatisch in beweging.

Meer kennis leidt niet automatisch tot meer actie. Wanneer je uitsluitend inzet op het vergroten van inzicht in oorzaken en gevolgen van klimaatverandering, bereik je niet vanzelf meer betrokkenheid of handelingsbereidheid.

Bij deze groep is dat extra belangrijk, omdat het onderzoek naast weinig kennis en betrokkenheid ook een **sterk gevoel van machteloosheid** naar voren brengt. Sommige jongeren hebben het gevoel dat ze **niet meetellen in de samenleving** en dat er niet naar hen wordt geluisterd. Een gevoel van **machteloosheid of gebrek aan zelfredzaamheid lijkt een van de belangrijkste remmen op actie.**

Aandachtspunt: *Ze hebben dus niet alleen kennis nodig, maar ook het vertrouwen dat hun eigen handelen ertoe doet.*

Daarom gaat het bij deze groep niet alleen om **meer informatie**, maar ook om **concrete handelingsperspectieven**: wat kan ik doen, waarom helpt dat en welke impact kan mijn handelen hebben?

De uitdaging is niet alleen om deze leerling meer te laten weten, maar ook om te laten ervaren dat hij of zij wél invloed kan hebben.

De inzichten uit [Klimaateducatie met impact](#) helpen om die vertaalslag te maken. Ze benadrukken onder meer een **holistische en actiegerichte aanpak**, waarin kennis, vaardigheden en attitudes samenkomen. Ook de **leef- en leerwereld van leerlingen, actieve werkvormen en competenties** spelen daarin een rol.

Disclaimer: deze handvatten hoeven niet allemaal in één les of door één leerkracht aan bod te komen. Ze kunnen verspreid over het schooljaar en over verschillende vakken worden opgenomen. Welke competenties en werkvormen relevant zijn, hangt steeds af van de minimumdoelen/eindtermen, het vak, de leerlingen en de context.

Start hier bij wat er al is én verklein de afstand

Deze groep heeft minder kennis over oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen, maar ervaart dit gebrek aan kennis niet noodzakelijk als een probleem. Begin daarom niet zomaar met méér informatie.

Wat weten mijn leerlingen al?

Welke ideeën, overtuigingen en vragen hebben ze zelf over klimaatverandering?

Laat voorkennis zichtbaar worden en bouw daarop verder.

Tegelijk is bij deze groep de afstand tot klimaatverandering groot. Maak het daarom: concreet → dichtbij → tastbaar.

Vertrek vanuit hun leefwereld:

- Wat betekent klimaatverandering **hier en nu**?
- Wat kan dit betekenen voor **mijn omgeving en dagelijks leven**?
- Welke gevolgen zijn al merkbaar?
- Wat betekent dit **later, dichtbij én verder weg**?

Denk bijvoorbeeld aan hitte, verkoeling, voeding, de kostprijs van voeding, bosbranden of gevolgen voor de eigen omgeving.

Zo wordt klimaatverandering niet alleen een **ver probleem**, maar iets waar leerlingen zich toe kunnen verhouden.

Tip: [KLIMAX](#) vertrekt vanuit verschillende thema's en biedt aanknopingspunten om klimaatinhouden aan concrete contexten te verbinden.

Geef een gemeenschappelijk duurzaamheidskader

Ook bij deze groep kan een **visueel en concreet kader** helpen om naar klimaatvraagstukken te kijken.

Laat leerlingen kennismaken met bijvoorbeeld het **donutmodel en/of de SDG's**.

Binnen welke sociale en ecologische grenzen willen we leven?

- Wat zijn de sociale minimumvoorwaarden?
- Wat zijn de ecologische grenzen?
- Wat betekent het om binnen die grenzen te blijven?

Gebruik dit kader vervolgens als **bril** om naar oorzaken en gevolgen te kijken.

Het donutmodel kan hier een sterk visueel hulpmiddel zijn.

Tip: [Donuteconomie voor het onderwijs – Broederlijk Delen](#)

Ga van losse feiten naar een samenhangend vraagstuk

Niet alleen: **oorzaak → gevolg**

Maar: Hoe hangen oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen met elkaar samen?

Dat is systeemdenken.

Laat leerlingen bijvoorbeeld onderzoeken:

- Wat beïnvloedt wat?
- Waar ontstaan gevolgen?
- Wie wordt geraakt?
- Welke gevolgen versterken elkaar?
- Waar kunnen we ingrijpen?
- Welke gevolgen kunnen we nog beïnvloeden?

Dit helpt om klimaatverandering niet als een verzameling losse feiten te bekijken, maar als een **samenhangend vraagstuk**.

Maak daarbij ook ruimte voor:

Wat vinden we belangrijk?

Wat vinden we eerlijk?

Welke keuzes maken we?

Zo verbind je systeemdenken en waardedenken.

Tip werkvormen: KLIMAX – systeemdenken en waardedenken

Gebruik toekomstdenken

Het doel hoeft bij deze groep niet te zijn om hun toekomstbeeld pessimistischer te maken.

Vertrek vanuit de vraag: Welke toekomst willen we?

Hoe ziet een toekomst eruit waarin we binnen de sociale en ecologische grenzen blijven?

En: **Wat is ervoor nodig om daar te komen?**

Zo verschuift de focus van: “*Wat gaat er allemaal mis?*”

Naar: **“Welke toekomst vinden wij wenselijk?”**

Van daaruit kun je verder gaan: **Welke keuzes en oplossingen kunnen ons daar brengen?**

Dat vormt de brug naar de competenties strategisch denken en implementatie competentie.

Tip voor actieve werkvormen rond toekomstdenken: KLIMAX – toekomstdenken

Van toekomstbeeld naar oplossingen

Het FRDO-onderzoek benadrukt voor deze groep **participatieve en alternatieve onderwijsmodules**: workshops, missies, spelvormen en minder theoretische cursussen.

Maak daarom ruimte om leerlingen zelf te laten onderzoeken:

- Welke oplossingen bestaan er?
- **Welke spreken ons aan én kunnen wij implementeren of actie rond ondernemen?**
- Welke impact kunnen ze hebben?
- **Welke oplossingen kunnen bijdragen aan de toekomst die we willen?**
- **Wat kunnen we zelf onderzoeken of beïnvloeden?**
- **Wat kunnen we zelf uitvoeren?**

Hier komt **strategisch denken** in beeld.

Niet alleen praten over oplossingen, maar onderzoeken **wat mogelijk is en hoe je van een gewenste toekomst naar actie kunt gaan**.

Tip actieve vormen rond de competenties: [strategisch denken](#) en [actie ondernemen](#)

Van oplossingen naar actie: ontdek je slagkracht

Voor deze groep is deze stap **bijzonder belangrijk**.

Het FRDO-onderzoek wijst op een sterk gevoel van **machteloosheid of gebrek aan zelfredzaamheid**, wat een belangrijke rem op actie kan vormen.

Daarom is de vraag niet alleen: **“Wat kunnen we doen tegen klimaatverandering?”**

Maar vooral: **“Waar hebben wij invloed op?”**

Laat leerlingen onderzoeken:

- **Waar ligt onze invloed?**
- Wat kunnen we **zelf** doen?
- Wat kunnen we **samen** veranderen?
- Waarvoor hebben we **anderen** nodig?
- Welke acties kunnen we **zelf onderzoeken, beïnvloeden of implementeren?**
- **Waarom** zou deze actie helpen?
- Welke **impact** kan ze hebben?
- Wat is er nodig om deze actie **daadwerkelijk uit te voeren?**
- Wat kan ons **tegenhouden?**
- Hoe kunnen we die drempels overwinnen?

Zo verschuift de focus van: **“Ik kan toch niets veranderen.”**

Naar: **“Hier kan ik wél invloed op uitoefenen.”**

Handelingsperspectief is dus niet: *“Hier zijn 10 dingen die jij als individu kunt doen.”*

Het is: **“Waar ligt onze slagkracht, welke verandering kunnen we daar realiseren en wat hebben we nodig om die ook daadwerkelijk voor elkaar te krijgen?”**

Het doel is niet om leerlingen de illusie én de verantwoordelijkheid te geven dat ze het klimaatprobleem alleen kunnen oplossen. **Wel om hen te laten ervaren dat ze ergens invloed kunnen uitoefenen — en dat hun handelen ertoe kan doen.**

Wat houdt ons tegen?

Niet iedereen zal dezelfde actie willen ondernemen.

Maak daarom ruimte voor:

- **Wat zie ik zelf zitten?**
- **Wat houdt mij tegen?**
- **Welke emoties spelen mee?**
- **Waarom maken mensen andere keuzes?**
- **Hoe kunnen we daarmee omgaan?**
- **Wat kunnen we samen ondernemen?**

Hier komen de **inter- en intrapersoonlijke competenties** in beeld.

Dat is ook een kans om het gesprek te voeren over twijfel, scepticisme, verschillen in waarden en verschillende manieren waarop mensen naar klimaatverandering kijken.

Tip [KLIMAX – competenties en werkvormen](#)

Leer kritisch omgaan met informatie

Deze groep heeft weinig vertrouwen in de informatie die circuleert en vindt het jargon van deskundigen vaak te ingewikkeld.

Daarom:

Niet alleen betrouwbare informatie aanbieden.

Maar leerlingen ook laten onderzoeken:

Waar komt deze informatie vandaan?

Wie zegt dit?

Hoe weten we dit?

Welke argumenten worden gebruikt?

Welke bronnen worden aangehaald?

Is de informatie betrouwbaar?

Het doel is niet: **“Je moet experts gewoon geloven.”**

Maar: **“Leer hoe je informatie kunt beoordelen.”**

Het FRDO-onderzoek verwijst hierbij onder andere naar het belang van inzicht in hoe journalistiek en het **ontmaskeringsproces** werken.

Tip: [Mediawijs](#)

Reflecteer

Na een activiteit of actie:

- **Wat dacht je eerst?**
- **Wat heeft je mening beïnvloed?**
- **Wat hield je tegen?**
- **Wat heb je ontdekt?**
- **Wat heeft je actie opgeleverd?**
- **Wat zou je anders doen?**
- **Wat kunnen we als groep?**

Reflectie maakt ruimte om niet alleen naar het resultaat van een actie te kijken, maar ook naar **wat leerlingen ervaren, denken en leren.**

Van profiel naar les

Belangrijk: je hoeft (en het is ook onmogelijk!) dit allemaal in één les te doen.

Deze aandachtspunten kunnen **verspreid over het schooljaar en over verschillende vakken** aan bod komen. Niet elke leerkracht kan of moet alle punten opnemen.

Vertrek altijd vanuit je **eigen minimumdoelen/eindtermen**. In een vakoverschrijdend project of projectweek kun je verschillende elementen samenbrengen.

Gebruik deze checklist als **bril**, niet als afvinklijst.

Start bij wat er al is: voorkennis

- ☐ Check eerst welke **voorkennis** mijn leerlingen hebben.
- ☐ Maak zichtbaar wat ze al **weten, denken, geloven of vragen**.
- ☐ Bouw nieuwe kennis voort op wat al aanwezig is.
- ☐ Ga niet zomaar uit van een gebrek aan kennis omdat leerlingen weinig interesse tonen.

Verklein de psychologische afstand

- ☐ Maak klimaatverandering **concreet, dichtbij en tastbaar**.
- ☐ Koppel oorzaken en gevolgen aan een context die voor mijn leerlingen betekenisvol is.
- ☐ Vertrek vanuit de minimumdoelen/eindtermen die ik moet behandelen.
- ☐ Maak waar mogelijk de verbinding met **hier en nu én later en verder weg**.
- ☐ Laat leerlingen onderzoeken: **Wat betekent dit voor mij, mijn omgeving en mijn dagelijks leven?**
- ☐ Vermijd dat klimaatverandering alleen een **ver probleem** blijft.

Geef een gemeenschappelijk duurzaamheidskader

- ☐ Laat leerlingen kennismaken met een kader zoals het **donutmodel en/of de SDG's**.
- ☐ Laat hen begrijpen wat **sociale minimumvoorwaarden** en **ecologische grenzen** betekenen.
- ☐ Gebruik dit kader als bril om naar **oorzaken, gevolgen én oplossingen** te kijken.
- ☐ Laat leerlingen onderzoeken: **Waar blijven we binnen de grenzen? Waar gaan we erover? Wie wordt daardoor geraakt?**

Gebruik systeemdenken

- ☐ Laat leerlingen niet alleen losse oorzaken en gevolgen leren.
- ☐ Laat hen onderzoeken **hoe verschillende factoren met elkaar samenhangen**.
- ☐ Laat hen verbanden leggen tussen **oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen**.
- ☐ Laat hen onderzoeken **waar en hoe we kunnen ingrijpen**.
- ☐ Gebruik hiervoor actieve werkvormen, niet alleen uitleg.

Maak ruimte voor waarden

- ☐ Laat leerlingen onderzoeken **wat zij belangrijk vinden**.
- ☐ Laat hen nadenken over de waarden achter bepaalde keuzes.
- ☐ Laat verschillende waarden en perspectieven naast elkaar bestaan.
- ☐ Laat hen onderzoeken hoe waarden en normen **tussen mensen en doorheen de tijd kunnen verschillen**.
- ☐ Verbind waarden met de **sociale minimumvoorwaarden en ecologische grenzen**.

Ga van probleem naar toekomst

- ☐ Blijf niet alleen bij wat er fout loopt of wat er dreigt te gebeuren.
- ☐ Laat leerlingen nadenken over **welke toekomst zij wenselijk vinden**.
- ☐ Laat hen onderzoeken hoe een toekomst eruit kan zien waarin we binnen de sociale en ecologische grenzen blijven.

- ☐ Laat hen nadenken over wat nodig is om van de huidige situatie naar die toekomst te gaan.
- ☐ Gebruik actieve werkvormen rond **toekomstdenken**.

Ga van toekomst naar oplossingen én slagkracht

- ☐ Welke oplossingen dragen bij aan de gewenste toekomst?
- ☐ Wat ligt binnen onze invloedssfeer?
- ☐ Wat kunnen we zelf doen, samen veranderen of met anderen bereiken?
- ☐ Welke oplossingen kunnen we zelf onderzoeken, beïnvloeden of implementeren?
- ☐ Waarom werkt deze actie?
- ☐ Welke impact kan ze hebben?
- ☐ Welke concrete stap kunnen wij zetten?
- ☐ Wat hebben we nodig om die uit te voeren?

Werk participatief

- ☐ Laat leerlingen niet alleen **luisteren**, maar zelf **onderzoeken, ervaren, bespreken en doen**.
- ☐ Gebruik actieve werkvormen zoals **missies, workshops, spelvormen en onderzoekende opdrachten**.
- ☐ Zet waar mogelijk een externe organisatie of workshop in.
- ☐ Zoek bijvoorbeeld naar educatief aanbod van organisaties die rond klimaat en duurzaamheid werken.
- ☐ Kan een externe workshop niet? Gebruik dan actieve werkvormen uit bijvoorbeeld **KLIMAX**.
- ☐ Laat leerlingen nieuwe informatie **actief verwerken** in plaats van ze alleen informatie aan te bieden.

Denk ook aan wie je voor de klas brengt

- ☐ Nodig waar mogelijk een **rolmodel, journalist of andere relevante stem** uit.
- ☐ Kies bij beeldmateriaal bewust voor mensen die leerlingen **herkenbaar of relevant** vinden.
- ☐ Vraag jezelf af: **“Naar wie zouden mijn leerlingen wél willen luisteren?”**

Leer kritisch omgaan met informatie

- ☐ Besteed aandacht aan de informatie die leerlingen over klimaat tegenkomen.
- ☐ Laat hen onderzoeken **waar informatie vandaan komt**.
- ☐ Vraag: **Wie zegt dit? Hoe weten we dit?**
- ☐ Laat hen nadenken over **betrouwbaarheid, kwaliteit en objectiviteit**.
- ☐ Laat verschillende bronnen en standpunten vergelijken.
- ☐ Maak zichtbaar hoe **journalistiek, bronnenonderzoek en factchecking** werken.
- ☐ Geef ruimte aan **twijfel, scepticisme en vragen**, in plaats van die meteen weg te nemen.

Maak ruimte voor gesprek, waarden en samenwerking

- ☐ Spreek leerlingen **rechtstreeks** aan en geef hen ruimte om hun mening te formuleren — ook wanneer die neutraal, sceptisch of twijfelend is.
- ☐ Laat verschillende perspectieven naast elkaar bestaan.
- ☐ Vraag: **Waarom denken mensen hierover verschillend?**
- ☐ Laat leerlingen onderzoeken wat zij zelf belangrijk vinden.
- ☐ Bespreek wat hen **wel of niet aanspreekt**.
- ☐ Laat hen nadenken over wat ze **samen** kunnen ondernemen.

Reflecteer

- ☐ Vraag na een activiteit: **Wat dacht je eerst?**
- ☐ Wat heb je ontdekt?
- ☐ Wat heeft je mening beïnvloed?
- ☐ Wat hield je tegen?
- ☐ Wat heeft je actie opgeleverd?
- ☐ Wat zou je anders doen?
- ☐ Wat kunnen we als groep?

Handige bronnen

- **KLIMAX** — competenties, thema's en werkvormen
- **Onderwijs.hetarchief.be** — korte informatie en beeldmateriaal
- **Mediawijs.be** — kritisch omgaan met informatie
- **minimumdoelen/eindtermen** — vertrekpunt voor de inhoud
- Publicatie: Klimaateducatie met impact
- Rapport: FRDO